

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

نام موسسه : امام حسین (ع)

ناحیه آموزش و پرورش : ناحیه ۲

نام شهرستان : نیشابور

مدرسه : امام حسین (ع)

(پنجمین جشنواره علمی پژوهشی تا ثریا)

عنوان پژوهش : عوامل خوشبختی در خانواده از نظر قرآن و روایات

دبیر راهنما : جناب آقای سعدآبادی

پایه و رشته تحصیلی : دهم تجربی

نام پژوهشگر : عرفان بوژآبادی

سال پژوهش : ۹۸-۹۹

چکیده

نهاد خانواده، یکی از اساسی ترین ارکان جامعه ی بشری و بستر فرهنگ های گوناگون و زمینه ساز خوش بختی و یا بدبختی انسان ها و ملت هاست. دین اسلام نیز - هدفش که برنامه ی سعادت و تکامل بشر است عنایت ویژه ای به سلامت، رشد و پویایی این نهاد سرنوشت ساز دارد زیرا خانواده نهادی است که بر پایه ی ازدواج مرد و زن، شکل می-گیرد و با تولید مثل، توسعه می یابد. این نهاد، اساس زندگی شخصیت انسان و مهمترین عامل تکامل جامعه است، از این رو اسلام برای تاسیس و تحکیم این نهاد سرنوشت ساز و پیش گیری از فروپاشی آن، ره نموده های بسیار مهمی عرضه کرده است.

تامل در این ره نمودها و مقایسه ی آن ها با آن چه در سایر مکاتب درباره ی خانواده دیده می شود، به روشنی نشان می دهد که این مکتب ریشه در وحی الهی دارد و منطبق با فطرت انسانی است و برای صیانت خانواده و پیش-گیری از فروپاشی آن، راهی جز عمل به ره نموده های این آیین الهی نیست. ما در این مقاله به چند مورد از این عوامل از منظر قرآن و روایات می پردازیم.

کلید واژگان: قرآن، روایات، عوامل، خوش بختی و خانواده .

فهرست مطالب

عنوان

صفحه

۱	مقدمه
۲	اهداف و فرضیه ها
۳	روش جمع آوری اطلاعات
۴	متن تحقیق :
۴	عوامل خوشبختی
۴	۱-دقت در انتخاب همسر
۵	۲- ایمان و دین داری
۶	۳- عقل و هوش
۶	۴- تفاهم اخلاقی
۷	۵- عفت و پاک دامنی
۹	۶- اهداف مشترک
۱۰	۷- عمل صالح
۱۳	جمع بندی و نتیجه گیری
۱۴	پیشنهادات
۱۵	منابع و مأخذ

مقدمه

خوش بختی در خانواده چیزی است که می‌توان با طرز کردار و گفتار، آن را تامین کرد زیرا خوش بختی و سعادت خرید و فروش نمی‌شود و گرنه فقرا هرگز شیرینی زندگی را نمی‌چشیدند. این طور نیست که هرگاه ثروت وجود داشته باشد، خوش بختی خود به خود از راه برسد. البته اگر بقیه ی عوامل خوش بختی جمع باشد ثروت چیزی بسیار خوب خواهد بود. به اصطلاح، ثروت برای خوش بختی علت تامه نیست تا خوش بختی ملزوم آن باشد. «بدون تردید، کانون گرم خانواده و صفای آن، با پول، شهرت و ... ارتباط مستقیم ندارد با محبت کردن به یک دیگر و با خودیاری می‌توانند چنان صفا و ایمانی در دل ها به وجود آورند که خروارها پول و ثروت جای آن را نگیرد.»^۱ (البته معنای این گفته ها تشویق به فقر نیست.)

وقتی رضایت از زندگی را خوش بختی بدانیم دیگر برای سعادت مند شدن به دنبال پول و ثروت نخواهیم بود. چه بسا خانواده های فقیری که در اوج رضایت و خوش بختی به سر می‌برند و با همه ی ناداری های شان احساس خوش بختی می‌کنند، همان گونه که گفته اند: «سعادت و خوش بختی، ممکن است به انسان روی آورد. در خانه ی محقر و کوچک هم سعادت را می‌توان به دست آورد، بدون آن که شریک زندگی انسان، شخصی کاملاً بی‌عیب و زیبا باشد.»^۲

همه چیز به چگونه نگرستن برمی‌گردد. گاهی داشتن ثروت و مادیات باعث اختلاف و بدبختی می‌شود، چنان که ویلیام جیمز در این باره می‌گوید: «آه اگر همه ی بشر هم داستان شده، به این پیشیز ناچیز آن قدرها اهمیت نمی‌دادند، چه هماهنگی لذت بخشی در دنیا حکم فرما می‌شد. اگر علاقه به پول و افتخارات این دنیایی از روی زمین برانداخته می‌شد چه قدر مردم با هم دوستانه زندگی می‌کردند؛ به نظر من این امر، درمان همه ی دردهاست»^۳.

اهداف و فرضیه ها:

«کسی که درصدد ساختن خانه‌ای است، قبل از ساختن، مقدمات آن را فراهم می‌سازد؛ زمین می‌خرد، مصالح آماده می‌کند و طرح می‌ریزد تا خانه‌ی آینده‌اش کاملاً مطلوب و بی‌عیب باشد. در زندگی نیز باید از قبل، در انتخاب اعضای خانواده و چگونه ساختن زندگی آینده بسیار دقت کرد؛ این‌ها از مهم‌ترین مسائلی است که سلامت و پای داری زندگی را تامین کرده و خوش بختی را به ارمغان می‌آورد.

روش جمع آوری اطلاعات:

این تحقیق بر اساس مطالعه و جستجو در آیات و روایات و کتاب ها گرد آوری گردیده است.

متن تحقیق:

عوامل خوشبختی

در این بخش، برخی ملاک ها برای شروع زندگی خوب، آورده شده است:

۱- دقت در انتخاب همسر

اولین عامل خوش بختی در خانواده، دقت در انتخاب همسر است؛ زیرا ازدواج یک امر بسیار مهم و سرنوشت ساز است که کام یابی یا شکست در آن، در زندگی آینده تاثیر به سزایی دارد. همسر خوب و موافق، زندگی را قرین آرامش و آسایش می کند و زمینه را برای پرورش استعدادهای درونی و سعادت و خوش بختی فراهم می سازد. برعکس، شکست در ازدواج موجب یاس و دل سردی می شود و استعدادهای درونی را از حرکت و تکامل باز می دارد. با طلاق و جدایی هم نمی توان مشکل را حل کرد زیرا امری است دشوار و ده ها مشکل به همراه دارد. بنابراین بر جوانان لازم است که قبل از ازدواج کمال دقت و عاقبت اندیشی را انجام دهند و سعی کنند همسری خوب و موافق بیابند.

در همین زمینه امام صادق (علیه السلام) می فرماید: «زن به منزله ی گردن بندی است که بر گردن می افکند پس مراقب باش که چه چیزی را بر گردن می افکنی؛ و برای زن نمی توان قیمتی را تعیین کرد، چه خوب و چه بد اما ارزش زن-های نیک را با طلا و نقره نمی شود تعیین کرد زیرا آن ها از طلا و نقره ارزش مندترند و اما بدان آن ها ارزش خاک را هم ندارند، زیرا که خاک از آن ها بهتر است». ۴. ابراهیم می گوید به امام صادق (علیه السلام) عرض کردم: «همسر من فوت شده. او همسر خوب و سازگاری بود. اکنون قصد دارم مجدداً ازدواج کنم. فرمود: «خوب دقت کن که خودت را در کجا می نهی و چه کسی را در مالت شریک می گردانی و بر دین و اسرار آگاه می سازی.» ۵

امام رضا (علیه السلام) می فرماید: «به بنده ی خدا فایده ای بهتر از همسر خوب نمی رسد که وقتی او را می بیند خشنودت سازد و در غیاب او از نفس خودش و مال شوهرش حفاظت کند». ۶. از این روایات به خوبی فهمیده می شود که یکی از عوامل خوش بختی در خانواده دقت در انتخاب همسر است زیرا انتخاب همسر

مانند لباس خریدن، موقتی نیست. تو می‌خواهی یک عمر با او زندگی کنی و او را محرم راز خود قرار دهی، ممکن است در اثر عجله و عدم دقت کافی، ناچار شوی عمری را با ناراحتی و گرفتاری بگذرانی.

۲- ایمان و دین داری

ایمان و دین داری یکی از عوامل بسیار مهم و اساس خوش بختی در خانواده به حساب می‌آید. در قرآن کریم و روایات معصومین (علیه السلام) نیز به آن تاکید شده است. قرآن کریم در همین زمینه می‌فرماید: «وَلَا تَنْكِحُوا الْمُشْرِكَاتِ حَتَّىٰ يُؤْمَنَ وَلَا مَهْمَ مُؤْمَنَةً خَيْرٌ مِنْ مُشْرِكَةٍ وَوَلَوْ اعْجَبَتْكُمْ وَلَا تُنكِحُوا الْمُشْرِكِينَ حَتَّىٰ يُؤْمِنُوا وَلَعَبِدٌ مُؤْمِنٌ خَيْرٌ مِنْ مُشْرِكٍ وَوَلَوْ اعْجَبَكُمْ أُولَئِكَ يَدْعُونَ إِلَى النَّارِ وَاللَّهُ يَدْعُو إِلَى الْجَنَّةِ»؛ ۷ با زنان مشرک تا زمانی که ایمان نیاورده اند ازدواج نکنید، اگرچه به خاطر مال یا جمال و مقام (موقعیت) شما را به شگفتی آورند و زنان خود را به ازدواج مردان مشرک و بت پرست تا ایمان نیاورده اند در نیاورید اگر چه (مال و زیبایی و موقعیت) آنان شما را به شگفتی آورند؛ زیرا آن ها شما را به سوی آتش دعوت می‌کنند و خداوند شما را به بهشت و آمرزش دعوت می‌نماید.»

هم چنین رسول خدا (صلی الله علیه و آله و سلم) می‌فرماید: «هرکس با زنی برای مالش ازدواج کند خدا او را به همین امر واگذار می‌نماید و هر کس که برای جمالش ازدواج کند به چیزی می‌رسد که از آن کراهت دارد و هر کسی که برای دین داری ازدواج کند خداوند هر سه را برایش جمع می‌کند.»^۸ و نیز امام صادق (علیه السلام) می‌فرماید: «اگر مرد با زنی برای جمال یا مال ازدواج کند به همین امر واگذار می‌شود ولی اگر برای دین دار بودن او ازدواج کند خدا مال و جمال را نیز نصیبش می‌گرداند.»^۹

البته اسلام مخالف زیبایی و ثروت نیست، اما اگر امر دایر باشد بین دین دار و زیبا و یا دین دار و ثروت مند، دین دار مقدم است زیرا زن دین دار مایه ی سعادت و خوش بختی انسان است. رسول خدا (صلی الله علیه و آله و سلم) می‌فرماید: «از سعادت و خوش بختی مرد آن است که زن صالح و پاک دامن داشته باشد.»^{۱۰} آن چه که از این آیه و روایت استفاده می‌شود، این است که انسان هوشیار هیچ گاه به آراستگی زنان نگاه نمی‌کند و به جمال آنان فریب نمی‌خورد، بلکه به ذاتیات و تدین وی می‌اندیشد.

۳- عقل و هوش

عقل و زیرکی، یکی دیگر از عوامل خوش بختی در خانواده محسوب می‌شود. اداره و تداوم و پیمودن راه راست و حل مشکلات زندگی کار ساده‌ای نیست. اگر دو همسر با هم تفاهم داشته باشند و موقعیت یک دیگر و شرایط و امکانات زندگی را خوب درک کنند می‌توانند زندگی را بر پایه‌ی صحیحی استوار سازند و به انجام وظیفه مشغول باشند و به کانون خانواده، صفا و محبت و گرمی دهند و با عقل و درایت مشکلات را حل و فصل نمایند.

همسر عاقل، امکانات خانواده و شرایط و اوضاع زندگی را خوب درک می‌کند و با توقعات بی‌جا و بلندپروازی همسرش را در فشار قرار نمی‌دهد. اکثر اختلافات خانواده و کشمکش‌های زندگی، معلول جهالت و نادانی زن و شوهر یا یکی از آن‌ها است. زوجین هر چه عاقل‌تر باشند بهتر می‌توانند همسرداری کنند و وسیله‌ی آسایش و خوشی همدیگر را فراهم سازند و از اختلافات و مشکلات بکاهند. همسر عاقل، گذشت و بردباری دارد و با بهانه‌های کوچک و جزئی زندگی را متلاشی نمی‌سازد. ۱۱

عقل و هوش زن و شوهر در فرزندان نیز تاثیر دارد. فرزندان خانواده‌ی خوش فهم و با هوش، غالباً زیرک می‌شوند و برعکس، حماقت و نادانی پدر و مادر نیز معمولاً به فرزند منتقل می‌شود همسر با هوش و عاقل بهتر می‌تواند در تعلیم و تربیت فرزندانش انجام وظیفه نماید. عقل و درایت یکی از عوامل باارزش خوش بختی محسوب می‌شود که به هنگام گزینش همسر باید کاملاً مورد توجه قرار بگیرد. در همین زمینه امام علی(علیه السلام) می‌فرماید: «با انسان احمق و نفهم ازدواج نکنید زیرا معاشرت با او بلایی است عظیم و فرزندانش نیز ضایع خواهند شد.» ۱۲ همچنین امام صادق(علیه السلام) می‌فرماید: «عقل، دلیل و راه‌نمای مومن است.» ۱۳

۴- تفاهم اخلاقی

چهارمین عامل خوش بختی در خانواده تفاهم اخلاقی است چون زن و شوهر باید یک عمر با هم زندگی کنند. اگر خوش اخلاق باشند زندگی آن‌ها شیرین و دل‌پذیر و گرم و باصفا خواهد بود و با تفاهم اخلاقی

مشکلات زندگی را حل و فصل خواهند کرد و برعکس اگر هردو یا یکی از آن‌ها بداخلاق باشند زندگی بر هر دو نفر سخت و دشوار خواهد شد و چیزی نمی‌تواند تلخی آن را شیرین سازد.

اخلاق نیک یکی از بهترین عوامل خوش بختی محسوب می‌شود که شامل راست‌گویی، امانت‌داری، خوش اخلاقی، خوش‌زبانی، خیرخواهی، پاکیزگی، باادبی، گذشت، بردباری، وظیفه‌شناسی، نجابت، عفت، کم‌توقعی، نرم‌خویی، رعایت اقتصاد در زندگی، شجاعت، ایثار و ... که برای هر انسان یک مزیت واقعی است. برعکس این صفات، از نقاط نقص و ضعف انسان محسوب می‌شود مانند: تندخویی، خشم، دروغ‌گویی، خیانت، لجاجت، کینه‌توزی، حسادت، بدبینی، بی‌ادبی، پررویی، بدزبانی، ترسوئی، نفاق، پرتوقعی، بخل، کثیف‌بودن، ول‌خرجی و ... در همین زمینه، روایات فراوانی وارد شده است.

رسول خدا(صلی الله علیه و آله و سلم) می‌فرماید: «اگر کسی به عنوان خواستگاری به نزد شما آمد که خلق و دینش را می‌پسندید، با او ازدواج کنید و اگر به این دستور عمل نکنید فتنه و فساد بزرگی در زمین به وجود خواهد آمد.»^{۱۴} و نیز در روایات دیگر می‌فرماید: «دخترت را به ازدواج انسان متقی و پرهیزگار درآور زیرا اگر دخترت را دوست داشته باشد او را اکرام و احترام می‌کند و اگر نسبت به او بغض داشته باشد به او ظلم نمی‌کند.»^{۱۵}

«حسین بشار واسطی» می‌گوید: «به امام رضا (علیه السلام) نوشتم، یکی از خویشاوندان از دخترم خواستگاری کرده است اما بداخلاق است. امام فرمود: "اگر بداخلاق است دختر به او نده."^{۱۶} از روایات برمی‌آید که زن و شوهر بدون تفاهم اخلاقی نمی‌توانند مشکلات زندگی را حل و فصل کنند. زندگی با همسر بداخلاق و بدرفتار و ... رنج‌آور است و انسان هر روز آرزوی مرگ می‌کند زیرا دیدن حالات و رفتار و مشاهده‌ی گفتارهای بد او، از تحمل هر انسان صبور و شکیبایی خارج است. بنابراین، شرط اساسی زندگی سالم، صمیمی، بانشاط و باصفا، داشتن همسری خوش اخلاق و عقیف و نیک‌گفتار است.

۵- عفت و پاک‌دامنی

از جمله عوامل خوش بختی در خانواده عفت و پاک‌دامنی است. اگر ما به قرآن کریم و روایات معصومان دقت کنیم به خوبی می‌فهمیم که آنان بر عفت و پاک‌دامنی تاکید فراوان می‌کردند. قرآن شریف در همین

زمینه می‌فرماید: «الزَّانِي لَا يَنْكِحُ إِلَّا زَانِيَةً أَوْ مُشْرِكَةً وَالزَّانِيَةُ لَا يَنْكِحُهَا إِلَّا زَانٍ أَوْ مُشْرِكٌ وَحُرْمَ ذَلِكَ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ؛ ۱۷ مرد زناکار جز با زن زناکار یا مشرک ازدواج نمی‌کند و زن زناکار را جز مرد زناکار یا مشرک، به ازدواج خود در نمی‌آورد و این کار بر مومنان حرام شده است.»

هم چنین رسول خدا(صلی الله علیه و آله و سلم) می‌فرماید: «خداوند متعال می‌فرماید: «وقتی اراده کنم که خیر دنیا و آخرت را برای یک مسلمان جمع کنم، قلبی خاشع و زبانی ذاکر و تنی صابر بر بلا به او عطا می‌کنم و همسری به او می‌دهم که از نگاه کردن به وی شادمان شود و آن زن در غیاب شوهر از نفس خود و مال [دارایی] شوهرش نگه داری کند.»» ۱۸ هم چنین امام صادق(علیه السلام) می‌فرماید: «کفو بودن در این است که عقیف و پاک دامن باشد و از امکانات اقتصادی نیز برخوردار باشد.» ۱۹ و نیز امام صادق(صلی الله علیه و آله و سلم) در باره ی سعادت و خوش بختی انسان می‌فرماید: «خوشا به حال کسی که مادرش عقیف و پاک دامن باشد.» ۲۰

این که در فرهنگ دینی و سفارش پیشوایان معصوم(علیه السلام) به پاکی و عفت مردان و زنان تاکید فراوان شده، برای آن است که اگر پدر و مادر بدرفتار و ناپاک باشند و توجه به دستورات شرعی نداشته باشند، در اخلاق و روش کودک اثر نامطلوبی برجای خواهد گذاشت و اغلب کودکان به خصوص دختران قدم جای قدم مادران می‌گذارند.

آن چه که از این آیه و روایات به خوبی می‌فهمیم، این است که زندگی زناشویی بر پایه ی انحصار و اعتماد برپا می‌شود. زن و شوهر قصد دارند تمام وجود یک دیگر را تصاحب نمایند و دیگری در این کانون راه نداشته باشد. مرد از همسرش انتظار دارد که چشم طمع از مردان بیگانه قطع کند و تمام وجودش را در انحصار او قرار دهد به مردان بیگانه نگاه نکند، محبت دیگری در دلش نباشد، زیبای هایش را در معرض دید دیگران قرار ندهد، با آن ها گرم نگیرد و شوخی و مزاح نکند و عقیف و پاک دامن باشد.

مرد به هنگام گزینش همسر، درصدد یافتن زن عقیف، با حیا و پاک دامن است که صد در صد مورد اعتماد باشد و این خواسته ی بسیار باارزش و مشروعی است زیرا زندگی با یک زن خیانت کار برای یک مرد غیور غیرقابل تحمل است. زن نیز به هنگام ازدواج درصدد یافتن شوهر عقیف و پاک دامنی است که صد در صد

مورد اعتماد باشد، چشم چرانی نکند و دلش را از محبت زنان بیگانه خالی گرداند و تمام وجودش را در انحصار همسر مشروعش قرار دهد.

۶- اهداف مشترک

یکی دیگر از عوامل خوش بختی در خانواده، اهداف مشترک محسوب می‌شود. هر چه مشترکات میان افراد، افزایش یابد به همان مقدار امکان توافق، بیشتر می‌شود. وقتی دو انسان، علاقه‌ها و مشترکات فراوان دارند، امکان بیشتری برای هم زیستی سالم دارند. در پیمودن راه زندگی باید بر مشترکات طرفینی افزود و از زمینه‌های اختلاف کاست. به گفته‌ی مولوی مشترکات، زاغ و لک را نیز سازگار می‌نماید:

آن حکیمی گفت: دیدم هم تکی

در بیابان زاغ را با لک لکی

در عجب ماندم بجستم حال شان

تا چه قدر مشترک یابم نشان

چون شدم نزدیک، من حیران و دنگ

خود بدیدم هر دو ان بودند لنگ» ۲۱

البته این مسئله، را هم تجربه اثبات می‌کند، هم عقل و هم روان شناسی، چنان که یکی از روان شناسان می‌نویسد: «روشن است که بسیاری از الگوهای روابط زناشویی می‌توانند عمل کرد رضایت بخش داشته باشند. عناصر مشترک زیر احتمالاً در این الگوها دیده می‌شود:

۱- احترام متقابل: زن یا شوهر در همسر خود توانایی یا ویژگی مهمی را می‌بیند که از نظرش قابل احترام است.

۲- شکیبایی: توانایی زن و شوهر در پذیرش کم بودهای یک دیگر.

۳- توانایی توافق بر سر هدف های مشترک و پیش برد آن‌ها. ۲۲

روان شناس دیگری می‌گوید: «بهترین حالت هنگامی است که دو همسر در خدمت یک آرمان یگانه چون هنر، عدالت اجتماعی یا خدا به هم پیوسته باشند. ۲۳» بنابراین، وقتی که می‌خواهیم هم سفر یا همسر را

انتخاب کنیم، باید کسی را برگزینیم که با ما در یک مسیر و به سوی هدف مشترک در حرکت بوده و به ارزش های مورد پسندمان پای بند باشد، چون ارزش های مشترک بین دو انسان الفت و صمیمیت ایجاد می کند ولی امین هدف مشترک، بالاتر از ارزش های شرعی و دینی است؟

۷- عمل صالح

از مهمترین عوامل خوش بختی انسان در دنیا و آخرت عمل به احکام شرعی و دینی است و این مطلب را می توان از آیات قرآن کریم استخراج کرد. قرآن شریف خانواده ای را طراحی می کند که مکتب و معبدی است که اعضای آن مدارج بندگی را طی می کنند و به حیات طیبیه راه می یابند. افراد در خانواده، علاوه بر تامین حقوق دنیوی خود مانند امنیت، آرامش، تغذیه، بهداشت مناسب، تحصیل علوم و عدالت اجتماعی و ... حقوق معنوی خود را نیز جست و جو می -کنند. مرد و زن موظف به ایجاد شرایط مقتضی و رفع موانع برای دست یابی یک دیگر به این حقوق هستند.

در همین زمینه قرآن کریم می فرماید: «مَنْ عَمَلَ صَالِحًا مِنْ ذَكَرٍ أَوْ انْثَىٰ وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَلَنُحْيِيَنَّهٗ حَيَاةً طَيِّبَةً وَلَنَجْزِيَنَّهُمْ أَجْرَهُمْ بِأَحْسَنِ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ»؛ ۲۴ هر کس کار شایسته ای انجام دهد، خواه مرد باشد یا زن، در حالی که مومن است، او را به حیاتی پاک، زنده می داریم و پاداش آن ها را به بهترین اعمالی که انجام می دادند خواهیم داد». خداوند در این آیه، شرط رسیدن به حیات طیبیه و دخول در بهشت و اجر اعمال را، ایمان و عمل صالح ذکر می کند و این دو، تنها در محیط خانواده کسب می شود. دین اسلام هیچ گونه فرق میان زن و مرد در کسب حقوق معنوی نگذاشته است: «كُلُّ نَفْسٍ بِمَا كَسَبَتْ رَهِيْنَةٌ»؛ ۲۵ (آری) هر کس در گرو اعمال خویش است».

و نیز در آیه ی دیگر می فرمایند: «وَالَّذِينَ يَقُولُونَ رَبَّنَا هَبْ لَنَا مِنْ اَزْوَاجِنَا وَ ذُرِّيَاتِنَا قُرَّةَ اَعْيُنٍ وَ اجْعَلْنَا لِلْمُتَّقِيْنَ اِمَامًا»؛ ۲۶ و کسانی که می گویند: پروردگارا! از همسران و فرزندان مان مایه ی روشنی چشم ما قرار بده و ما را برای پرهیزگاران پیشوا گردان.» «قره» از واژه ی قرار است و منظور از «قره اعین»، آرامش دیدگان است. چشم انسان در چیزی که خوشایند اوست، آرام می گیرد.

در این آیه، عباد الرحمن از خداوند درخواست می‌کنند که همسران و فرزندان شان را مایه ی آرامش چشم آن‌ها قرار دهد و از آن‌جا که چشم و دل مومن جز به رضای حق آرام نمی‌گیرد، نتیجه ی آیه این است که: پروردگارا، نسل و اهل خانه ی ما را در مسیر خود و مورد رضای خود قرار ده. خلاصه آن که مومنین – عبادالرحمن – علاوه بر انجام مسئولیت خود در قبال تامین حقوق معنوی خانواده، برای کمال معنوی آنان و رسیدن به رضای حق نیز دعا می‌کنند. ۲۷

شاید انگیزه برای این خیرخواهی و دعا، این آیه باشد: «وَالَّذِينَ آمَنُوا وَاتَّبَعَتْهُمْ ذُرِّيَّتُهُمْ بِإِيمَانٍ أَلْحَقْنَا بِهِمْ ذُرِّيَّتَهُمْ وَمَا أَلْتَنَاهُمْ مِنْ عَمَلِهِمْ مِنْ شَيْءٍ كُلُّ امْرِئٍ بِمَا كَسَبَ رَهِينٌ»؛ ۲۸ کسانی که ایمان آوردند و فرزندان شان به پیروی از آنان ایمان اختیار کردند، فرزندان شان را در بهشت به آنان ملحق می‌کنیم؛ و از پاداش عمل شان چیزی نمی‌کاهیم؛ و هر کس در گرو اعمال خویش است.»

در تفسیر قرطبی، ذیل همین آیه ی فوق از پیامبر اکرم(صلی الله علیه و آله و سلم) نقل شده است که فرمودند: «خداوند ذریه ی مومن را در بهشت همدرجه ی او قرار می‌دهد، هر چند آن ذریه از حیث عمل و پاداش از او نازل تر باشند، برای آن که به وجود ایشان و پیوستگی ایشان، چشم روشن شود.» ۲۹ در قرآن کریم از خیرخواهی، نصیحت و دعای والدین برای فرزندان، شواهد دیگری نیز وجود دارد؛ نظیر نصایح لقمان به فرزندش که در طی پنج نصیحت عمده، وی را به توحید و دوری از شرک، حسن خلق، نماز، امر به معروف و نهی از منکر، صبر و شکیبایی و میانه روی توصیه می‌کند و از تکبر، خودپسندی، فخر و مباهات به دیگران منع می‌کند.

هم چنین درخواست حضرت نوح برای پسرش که خداوند او را به خویش ملحق گرداند: «وَنَادَى نُوحٌ رَبَّهُ فَقَالَ رَبِّ اِنَّ اِبْنِي مِنْ اَهْلِيْ وَاِنَّ وَعْدَكَ الْحَقُّ وَاَنْتَ اَحْكَمُ الْحَاكِمِيْنَ»؛ ۳۰ نوح به پروردگارش عرض کرد: «پروردگارا! پسر من از خاندان من است و وعده ی تو (در مورد نجات خاندانم) حق است؛ و تو از همه ی حکم‌کنندگان برتری.» اما از آن‌جا که پسر نوح غیرصالح بود و از اهل او حساب نمی‌شد، پاسخ شنید: «قَالَ يَا نُوحُ اِنَّهُ لَيْسَ مِنْ اَهْلِكَ اِنَّهُ عَمَلٌ غَيْرُ صَالِحٍ فَلَا تَسْأَلْنِيْ مَا لَيْسَ لَكَ بِهِ عِلْمٌ اِنِّيْ اَعْطُكَ اِنْ تَكُوْنُ مِنَ

الْجَاهِلِينَ؛ ۳۱ ای نوح ! او از اهل تو نیست؛ او عمل ناصالحی است [فرد ناشایسته‌ای است] پس آن چه را آگاه نیستی از من مخواه».

پدر مورد تایید قرآن که به عنوان الگوی والدین معرفی می‌شود، حضرت ذکریا(علیه السلام) است که فرزندی موحد و حکیم چون یحیی دارد و قرآن او را به عنوان فرزندی نیکوکار نسبت به والدین و پرهیزگار و دور از ستم‌گری و عصیان می‌ستاید و به او درود می‌فرستد: «و برأ بوالديه و لم یکن جباراً عصیاناً و سلام علیه یوم ولد و ۳۲...؛ او نسبت به پدر و مادرش نیکوکار بود و جبار (و متکبر) و عصیان‌گر نبود. سلام بر او، آن روز که تولد یافت و آن روز که می‌میرد و آن روز که زنده برانگیخته می‌شود!» و مریم مادر نمونه‌ای که فرزندی چون عیسی به دنیا می‌آورد و خداوند فرزندش را به نیکی به مادر توصیه می‌کند. «و اوصانی بالصلوه و الزکاه مادمت حیا و برأ بوالدتی و لم یجعلنی جباراً شقیماً، ۳۳»

جمع‌بندی و نتیجه‌گیری

باید برای سعادت و خوش بختی در خانواده عوامل منطقی و درستی در دست داشته باشیم که بهترین عوامل، در آیات قرآن کریم و روایات معصومان (علیهم السلام) بیان شده است. از آن جمله می‌توان به: ۱- دقت در انتخاب همسر ۲- ایمان و دین-داری ۳- عقل و هوش ۴- تفاهم اخلاقی ۵- عفت و پاک دامنی ۶- اهداف مشترک و ۷- عمل صالح اشاره کرد.

این عوامل سبب سعادت و خوش بختی انسان در دنیا و آخرت می‌شود. باید به مرد و زن جوانی که می‌خواهند با هم ازدواج کنند توصیه شود در انتخاب همسر به این عوامل دقت کامل داشته باشند که چه کس را در دین و اسرار خود آگاه می‌سازند. مسلماً یک همسر با ایمان، عاقل، بااخلاق و پاک دامن نمی‌تواند با یک همسر بی‌ایمان، بی‌عقل، بداخلاق و خیانت کار و بی‌عفت ازدواج کند و عمرش را با بدبختی بگذراند.

پیشنهادات:

برای سعادت و خوشبختی انسان در دنیا و آخرت، عوامل و موضوعات زیادی وجود دارد که باید مراعات شود تا شخص بتواند به این خواسته دست یابد. در قرآن هم به برخی از آنها البته به صورت جداگانه و پراکنده اشاره شده است که می‌توان میانه‌روی در انفاق، نیکی کردن به کسی که بدی کرده، صبر و استقامت در کارها و هنگام بروز سختی‌ها و استغفار را نام برد.

در روایات نیز به عوامل زیادی اشاره شده است که در ادامه به برخی از آنها اشاره می‌کنیم:

پیامبر اسلام(ص) فرمود:

- ۱- «إِنَّ مِنْ سَعَادَةِ الْمَرْءِ الْمُسْلِمِ: أَنْ يُشَبِّهَهُ وَكَدَهُ، وَ الْمَرْأَةُ الْجَمَلَاءُ ذَاتُ دِينَ، وَ الْمَرْكَبُ الْهَنِيُّ، وَ الْمَسْكَنُ الْأَوْسَعُ»؛ از عوامل خوشبختی مرد مسلمان این است که فرزندش مثل او باشد و همسر متدین زیبارو داشته باشد و از مَرَكَبِ خوب و خانه وسیعی برخوردار باشد.
- ۲- «أَرْبَعٌ مَنْ كُنَّ فِيهِ نَشَرَ اللَّهُ عَلَيْهِ كَنَفَهُ وَ أَدْخَلَهُ الْجَنَّةَ فِي رَحْمَتِهِ حُسْنُ خُلُقٍ يَعْيشُ بِهِ فِي النَّاسِ وَ رِفْقٌ بِالْمَكْرُوبِ وَ شَفَقَةٌ عَلَى الْوَالِدَيْنِ وَ إِحْسَانٌ إِلَى الْمَمْلُوكِ»؛ هرکس که این چهار صفت را داشته باشد، خدا او را در پناه خود قرار داده و وارد بهشت می‌کند: کسی که دارای اخلاق نیکویی باشد که با آن در بین مردم زندگی کند. به افراد رنج کشیده رحم کند. نسبت به پدر و مادرش مهربان باشد. و به بردگانش [زیردستانش] نیکی کند.

منابع و مأخذ:

- ۱- ر. ک، زمانی، مصطفی، عشق و خودکشی، پیام اسلام، قم: به نقل از زمزم معارف، ش ۱۶، ص ۳۸، سال ۱۳۸۷
- ۲- بایار، ویرجینیا، چگونه انسان بهتر باشیم، ترجمه ی ناهید فخرایی، ص ۱۹۰، بنگاه ترجمه و نشر کتاب تهران، بی تا.
- ۳- ویلیام جیمز، دین و روان، ترجمه ی مهدی قائنی، ص ۱۰۶، بنگاه ترجمه و نشر کتاب، تهران، بی تا.
- ۴- حر عاملی، محمد بن حسن، وسائل الشیعه، ج ۱۴، ص ۱۷، تهران: المکتب الاسلامیه، ۱۳۶۷
- ۵- همان، ص ۱۲
- ۶- همان، ص ۲۲
- ۷- بقره، آیه ی ۲۲۱
- ۸- وسائل الشیعه، ج ۱۴، ص ۳۱
- ۹- کلینی، محمد بن یعقوب، فروع الکافی، ج ۵، ص ۳۳۳، بیروت: دار الاضواء، ۱۴۰۵
- ۱۰- همان، ص ۳۲۷
- ۱۱- امینی، ابراهیم، انتخاب همسر، ص ۱۰۲، تهران: موسسه ی انتشارات امیرکبیر، سال ۱۳۷۸
- ۱۲- نوری الطبرسی، میرزا حسن، مستدرک الوسائل، ج ۱۴، ص ۱۹۳، قم: موسسه ی آل البيت، ۱۴۰۷
- ۱۳- کلینی، محمد بن یعقوب، اصول کافی، ترجمه ی سیدجواد مصطفوی، ج ۱، ص ۳۰، تهران: چاپ دوم، ۱۳۷۷
- ۱۴- وسائل الشیعه، ج ۱۴، ص ۵۱
- ۱۵- الطبرسی، حسن بن فضل، مکارم الاخلاق، ص ۲۳۳، تهران: سال ۱۳۷۶
- ۱۶- مستدرک الوسائل، ج ۱۴، ص ۱-۲
- ۱۷- نور، آیه ی ۳

- ۱۸- وسائل الشیعه، ج ۱۴، ص ۲۳
- ۱۹- همان، ص ۵۱
- ۲۰- مجلسی، محمدباقر، بحار الانوار، ج ۵، ص ۲۸۵، بیروت: موسسه ی الوفا، ۱۴۰۹
- ۲۱- مولوی بلخی، جلال الدین محمد، مثنوی معنوی، ص ۲۶۹، اقبال سال، ۱۳۷۴
- ۲۲- الکسنو، ریتال و ربچاد، زمینه ی روان شناسی، ترجمه ی محمدتقی براهنی، ج ۱، ص ۱۸۰، بهروز، تهران، سال، ۱۳۶۷
- ۲۳- لپ، انیاس، روان شناسی عشق ورزیدن، ترجمه ی کاظم سامی و محمود ریاض، ص ۲۱۷، رز، تهران، سال، ۱۳۵۶
- ۲۴- نحل، آیه ی ۹۷
- ۲۵- مدثر، آیه ی ۳۸
- ۲۶- فرقان، آیه ی ۷۴
- ۲۷- حسینی، اکرم، تحکیم خانواده در آموزه های قرآنی، نشریه ی کتاب زنان، ش ۲۶؛ ص ۶۸، سال، ۱۳۸۳
- ۲۸- طور، آیه ی ۲۱
- ۲۹- قرطبی، محمد بن احمد، تفسیر قرطبی، ج ۱۷، ص ۴۵، بیروت: دار الکتب العلمیه، سال، ۱۴۲۰
- ۳۰- هود، آیه ی ۴۵
- ۳۱- همان، آیه ی ۴۶
- ۳۲- مریم، آیه ی ۱۴-۱۵
- ۳۳- همان، آیه ی ۳۱-۳۲